

ΙΕΡΑΤΙΚΕΣ ΚΛΗΣΕΙΣ

Ψυχολογική Θεώρηση

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Λέκτορας Θεολογικής Σχολής Ἀθηνῶν

1. Κλήση και επαγγελματικός προσανατολισμός.

Κυκλοφόρησε, τελευταία, το βιβλίο: «**Ε έ ρ ε ι ς π ῶ ς ν ᾶ δ ι α λ έ ξ ε ι ς τ ῶ ἐ π ᾶ γ γ ε λ μ ᾶ σ ο υ ς**» (Ἀθήνα 1981, 80 σ.). Γραμμένο ἀπὸ δύο Ψυχολόγους - συμβούλους Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ¹, ἀπευθύνεται σὲ ἀγόρια καὶ κορίτσια ποὺ σκοπεύουν νὰ διαλέξουν ἓνα ἐπάγγελμα καὶ ἐπιδιώκει νὰ τὰ προβληματίσει γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς ἐπαγγέλματος καὶ νὰ τὰ παρακινήσει νὰ ἀπαντήσουν σὲ μερικὰ βασικὰ ἐρωτήματα πρὶν πάρουν τὴν τελικὴ ἀπόφαση γιὰ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ θὰ διαλέξουν.

Τὸ παιδί πρέπει νὰ κάνει μερικὰ «**δ ή μ α τ α**» καὶ νὰ ἐξετάσει μὲ τὴ βοήθεια διαδοχικῶν πινάκων τὰ ἐνδιαφέροντά του, τὴς ἱκανότητές του, τὴν κατάσταση τῆς υγείας του, τοὺς στόχους του, τὸ μορφωτικὸ του ἐπίπεδο καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ φθάσει στὴν τελικὴ του ἐπιλογή διαλέγοντας ἀπὸ πινάκες ἐπαγγελμάτων αὐτὸ ποὺ τοῦ ταιριάζει καλύτερα. Δίπλα στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα οἱ πινάκες σημειώνουν μὲ μιὰ κουκίδα ποιὰ ἐνδιαφέροντα ἔχουν ἀνεπτυγμένα οἱ περισσότεροὶ ποὺ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα αὐτό.

Ἔτσι, δίπλα στὸ ἐπάγγελμα **ἱ ε ρ έ α ς**, σημειώνεται μὲ μιὰ μαύρη κουκίδα ἡ στήλη **ἐ ν δ ι α φ έ ρ ο ν τ α κ ο ι ν ω ν ι κ ᾶ**. Κοινωνικὰ εἶναι, σημειώνουν οἱ συγγραφεῖς, τὰ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὰ ἀνθρώπινα προβλήματα. Ἐχουν τέτοια ἐνδιαφέροντα ὅσοι βοηθοῦν τοὺς ἄλλους νὰ λύσουν τὰ προβλήματά τους. Γιὰ νὰ ἀκολουθήσει κάποιος ἀνάλογα ἐπαγγέλματα, νὰ γίνει, δηλαδή, βρεφονόμος, δάσκαλος, διατολόγος, ἐπισκέπτρια ἀδελφῆ, ἱερέας, κοινωνικὸς λειτουργός, νοσηκόμος, ψυχολόγος (ἡ σειρά ἦταν ἀλφαβητική), πρέπει νὰ ἔχει ἀναπτύξει ἢ νὰ μπορεῖ νὰ ἀναπτύξει γλωσσικὴ ἱκανότητα καὶ δικαιοσωπικὴ ἐπαφή.

Ὅπωςδήποτε, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμπλακούμε ἐδῶ σὲ ἐρωτήματα τοῦ τύπου, ἀν καὶ κατὰ πόσο ὁ ἱερέας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἢ σὰν τὰ ἄλλα κοινωνικὰ ἐπαγγέλματα, ἢ ἀν ἡ ἱερωσύνη εἶναι ἐπάγγελμα ἢ λειτουργημα, ἀν εἶναι χάρισμα ἢ καρπὸς μακρῶς μαθητείας. Ἄν εἶναι μία ἀπ' εὐθείας ἄμεση ἢ ἔμμεση κλήση, ἢ μήπως εἶναι

ἓνα ἐσωτερικὸ κάλεσμα. Ἡ μήπως ἀκόμα γι' αὐτὴν τὴν κλήση χρειάζεται μιὰ ὀρισμένη κλίση καὶ προδιάθεση, ἢ μήπως τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα εἶναι συνδυασμὸς ὄλων αὐτῶν ποὺ ἀναφέραμε πρὸ πάνω²;

Χωρὶς νὰ ἀγνοοῦμε ἢ νὰ ἀποφεύγουμε ἀπαντήσεις σὲ τέτοιου εἴδους ἐρωτήματα, χαιρετίζουμε ὡς θετικὸ τὸ γεγονός, ὅτι σ' ἓναν «ἐπαγγελματικὸ ὁδηγὸ» ἔχει τὴ θέση τοῦ τὸ «ἐπάγγελμα» τοῦ ἱερέως. Ἔτσι, οἱ μαθητὲς ποὺ θὰ παρακολουθοῦν στὸ σχολεῖο τὸ μάθημα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, θὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσουν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον μιὰς τέτοιας τελικῆς ἐπιλογῆς. ἴσως, μάλιστα, στὶς εὐκαιρίες ποὺ ὀρισμένα σχολεῖα ὀργανώνουν γιὰ μιὰ ἄμεση ἐπαφή τῶν μαθητῶν τους μὲ ἐκπροσώπους διαφόρων ἐπαγγελμάτων, νὰ προγραμματίζονται καὶ ἡ προβολὴ τοῦ ἔργου τοῦ ἱερέα ἀπὸ ἓναν ἱερέα, ποὺ θὰ τοὺς μιλοῦσε γιὰ τοὺς στόχους, τὴς δυσκολίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ δικοῦ του «ἐπαγγέλματος».

Ἐδῶ, θὰ θέλαμε νὰ σημειώσουμε, ὅτι εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ὀνομασία ποὺ ἐπιφυλάσσει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὴν Ἱερωσύνη. Τὴν ἀποκαλεῖ **ἐ π ᾶ γ γ ε λ μ α** καὶ χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρο αὐτὸ καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἐπιγραφή τοῦ περιήγητου Ἀπολογητικοῦ Λόγου του («τὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐπάγγελμα» PG 35,408). Σὲ ἓνα σημεῖο μάλιστα, ὁμιλεῖ καὶ γιὰ «ἀναξίους τοῦ ἐπαγγέλματος» (στήλη 416A). Ὅπωςδήποτε ἢ χρῆση τοῦ ὄρου γίνεται ὑπὸ τὴν ἔννοια τοῦ ὑπουργήματος καὶ λειτουργήματος. Ἀλλά, ἤδη στὴν πρώτη σημασία τῆς λέξεως «ἐπάγγελμα» ὑπάρχει καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἐπαγγελίας, τῆς ὑποσχέσεως, ὅτι κάποιος θέλει ἢ μπορεῖ νὰ πράξει κάτι³.

Προχωρώντας τὴς σκέψεις μας, μπορούμε νὰ διαβεβαιώσουμε ὅτι, χωρὶς νὰ ἀγνοοῦμε τὴς προϋποθέσεις ποὺ θέτει ἡ Ἐκκλησία μας γιὰ τὴν εἴσοδο στὸν Κλῆρο τῶν ὑποψηφίων ἱερέων⁴, δὲν μπορούμε παρὰ νὰ συμφωνήσουμε κατ' ἀρχήν, τόσο μὲ τὰ ἐ ν δ ι α φ έ ρ ο ν τ α ὅσο καὶ μὲ τὴς ἱ κ α ν ὄ τ η τ ε ς ποὺ ἀναφέρονται στὸ βιβλίο καὶ ποὺ σημειώσαμε πρὸ πάνω σὰν ψυχολογικὲς προϋποθέσεις στὴν ἀσκηση ἐνὸς κοινωνικοῦ ἐπαγγέλματος. Ὅσο κι' ἀν προβάλλονται μὲ τρόπο περιεκτικὸ χωρὶς περαιτέρω ἀνάλυση, ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι θίγουν

τις ουσιαστικές προϋποθέσεις αναφορικά με την άσκηση του Ιερατικού επαγγέλματος.

2. Ἀποτελέσματα ψυχολογικῶν ἐρευνῶν.

Με αὐτὰ πού αναφέρουμε, δέβαια, δὲν ἐξυπακούεται ὅτι γιὰ τὴν ἐπιλογή τῶν ὑποψηφίω ἱερέων θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεῖ εὐρεῖα χρῆση ψυχομετρικῶν ἢ ἄλλων ψυχολογικῶν δοκιμασιῶν (τέστ προσωπικότητας ἀνάμεσα σὲ ἄλλα). Ἐνδεχομένως θὰ εἶχαν τὴ θέση τους ἐξετάσεις πού θὰ ἀπέδελπαν σὲ μιὰ γρήγορη διάγνωση καὶ ἀνακάλυψη χονδροειδῶν ἀντενδείξεων ψυχοπαθολογικῆς φύσεως. Ἀκόμα, θὰ ἦταν χρήσιμη ἢ χρησιμοποίηση ἐνός ἐρωτηματολογίου πού θὰ βοηθοῦσε ἕναν ὑποψήφιο σπουδαστὴ Ἱερατικῆς ἢ Θεολογικῆς Σχολῆς νὰ ἐλέγξει τὴν προσωπικὴ «ἐτοιμότητα γιὰ τὴν ἱερωσύνη» μὲ τὴν συνειδητοποίηση ἀνάμεσα σὲ ἄλλα καὶ τῶν ἐνδιαφερόντων του καὶ τοῦ εὐρους μᾶς ἱερατικῆς ἀποστολῆς στοὺς καιροὺς μας. Τέτοιο «ἐρωτηματολόγιο» χρησιμοποιεῖται σὲ μεγάλη ἔκταση, ἀπ' ὅτι γνωρίζουμε, στὶς ὀρθόδοξες ἱερατικῆς καὶ θεολογικῆς σχολῆς στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς. Ἀποτελεῖ τμῆμα ἐνός εὐρύτερου προγράμματος τοῦ Συνδέσμου Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν ΗΠΑ καὶ τοῦ Καναδά⁵.

Ἐκείνο ὅμως, πού ὅλο καὶ περισσότερο χρησιμοποιεῖται εὐρύτερα ἀπὸ τοὺς Ψυχολόγους - συμβούλους, εἶναι ἕνας νέος τύπος διαγνώσεως πού ἐφαρμόζεται σ' αὐτοὺς πού προτίθενται νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἱερατικὴ κλήση. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τελεῖες ἐρευνες πού ἔχουν γίνεῖ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς Ψυχολογίας τῆς ἱερατικῆς καὶ μοναχικῆς κλήσεως⁶, ἐκεῖνο πού προσέχει εἶναι νὰ διαπιστωθεῖ ἀπὸ τοὺς Ψυχολόγους - συμβούλους, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς ὑπευθύνους γιὰ τὴν ἐπιλογή καὶ κατάρτιση τῶν ὑποψηφίω κληρικῶν, ἔαν ὁ ὑποψήφιος ἔχει: τὴν ἱκανότητα α) νὰ ζήσει ὡς μέλος μιᾶς κοινότητας, β) νὰ ἀντιδρᾷ σὲ περιστάσεις καὶ καταστάσεις πού μετὰ βάλλονται: —πολλὲς φορές μάλιστα ραγδαῖα καὶ ἀπτόμα—, καὶ κυρίως, γ) ἂν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ κατανοεῖ σὲ βάθος προσωπικότητες διαφορετικῆς ἀπὸ τὴ δική του. Συνοψίζοντας θὰ λέγαμε, νὰ μπορεῖ ὁ ὑποψήφιος νὰ κινεῖται ἄνετα στὶς διαπροσωπικῆς σχέσεις τηρώντας ἀνάλογη ἀπόσταση καὶ κάνοντας τίς ἀναγκαῖες ταυτίσεις, ζώντας σὲ ἕνα συγκεκριμένο πλαίσιο ζωῆς πού εἶναι ἢ σημερινὴ μεταβαλλόμενη κοινωνία μας.

Οἱ τελευταῖες ψυχολογικῆς ἐρευνες μᾶς βοήθησαν ἐξἄλλου νὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ νὰ διακρίνομε σαφέστερα ποικίλους παράγοντες πού ἐνεργοῦν στὰ διάφορα στάδια τῆς πορείας μιᾶς κλήσεως. Ἡ κλήση δὲν εἶναι κάτι τὸ στιγμιαῖο, ἐγγράφεται: σὲ ἕνα συνεχές ρεῦμα ζωῆς, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ διαφορετικὰ στάδια, φάσεις, καταστάσεις. Στὸ κάθε στάδιο ἐνεργοῦν ἢ ἐπικρατοῦν καὶ διαφορετικοὶ παράγοντες πού εἶναι καθοριστικοὶ γιὰ τὴν ἀντίστοιχη αὐτὴ φάση. Αὐτὸ δὲν ἀποκλείει, μερικοὶ παράγοντες νὰ εἶναι παρόντες καὶ σὲ ἄλλα στάδια προηγούμενα ἢ ἐπόμενα.

Ἄν τώρα ἐπιχειρούσαμε νὰ συγκεκριμενοποιήσουμε τίς φάσεις μιᾶς κλήσεως, θὰ λέγαμε

ὅτι περιλαμβάνονται σ' αὐτὲς α) ἡ ἐπιλογή τῆς κλήσεως, β) ἡ ἐπιμονὴ καὶ παραμονὴ σ' αὐτήν, γ) ἡ ἀποτελεσματικότητα τῆς δράσεως, δ) ἡ εὕρεση ἐνός νοήματος.

Σύμφωνα μὲ τίς ἐρευνες πού ἀναφέραμε, φαίνεται ὅτι εἶναι διαφορετικοὶ οἱ παράγοντες πού μᾶς ἐπηρεάζουν α) στὴν ἀπόφαση νὰ ἐπιλέξουμε μιὰ συγκεκριμένη κλήση, ἀπὸ τοὺς παράγοντες ἐκείνους πού β) ἐπηρεάζουν τὴ διάθεσή μας νὰ ἐπιμένουμε νὰ παραμείνομε στὸ πλαίσιο ζωῆς πού ἐπιλέξαμε μὲ τὴν πρώτη μας ἐκείνη ἀπόφαση. Ἐπίσης φαίνεται ὅτι: διαφέρουν γ) οἱ παράγοντες πού ἐπιδρουν καὶ μᾶς κάνουν νὰ εἴμαστε ἀποτελεσμικοὶ στὴ δραστηριότητά μας στὸ συγκεκριμένο περιβάλλον πού δροῦμε, ἀπὸ ἐκείνους, δ) πού μᾶς καθίστουν ἱκανοὺς νὰ δρίσκουμε σ' αὐτὴ μας τὴ δράση νόημα τόσο στὴν ἐπιτυχημένη ὅσο καὶ στὴν ἀποτυχημένη τῆς μορφῆ.

Ἐνα ἄλλο σημαντικό εὕρημα αὐτῶν τῶν ἐρευνῶν σὲ σχέση μὲ αὐτὸ πού ὀνομάζουμε «κρίση τῶν κλήσεων» ἦταν, ὅτι αὐτὴ ἡ κρίση ὀφείλεται πολὺ συχνὰ στὴν ἀποθάρρυνση πού προκύπτει ἀπὸ τὴν μὴ ἱκανοποιητικὴ λειτουργία τῶν δομῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν (ἀπὸ ἐρευνες κυρίως στὶς ΗΠΑ). Ἄλλες φορές πάλι προβάλλονται: ὡς ἀνασταλτικοὶ παράγοντες στὴν ἀπόφαση νὰ ἱερωθῶν τυχόν ἐπιταγὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ὡς πρὸς τὴν ἄσκηση τῆς ἱερωσύνης. Ἔτσι, στοὺς ρωμαιο-καθολικοὺς κύκλους, φαίνεται ὅτι παίζει ἕναν αὐξημένο ρόλο γιὰ τὴν μὴ προσέλευση νέων κληρικῶν ἢ ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία αὐτὴ. Ἀπ' ὅτι, ὅμως ἀποκαλύπτεται στὴ συνέχεια τῆς διερευνήσεως, τίς περισσότερες φορές λειτουργεῖ ὁ ψυχολογικὸς γόμος τῆς «μεταθέσεως». Στὴν πραγματικότητα, οἱ ὑποψήφιοι: «μεταθέτουν» στὸν παράγοντα ἀγαμία, ἕνα δυναμικὸ σύνολο προσωπικῶν δυσκολιῶν τους νὰ προσαρμοσθοῦν στὶς ἰδεολογικῆς, λειτουργικῆς καὶ δομικῆς ἀλλαγῆς τοῦ σύγχρονου κόσμου. Μεταθέτουν τελικὰ τὴν εὐθύνη τῆς δικῆς τους ἀρνήσεως νὰ ἱερωθῶν στὶς θεσμικῆς ἐπιταγῆς, ἐνῶ σ' ἕνα μεγάλο μέρος εἶναι συνυπεύθυνες καὶ οἱ προσωπικῆς τους ἀδυναμίες.

3. Δυνατότητες καὶ δριὰ ψυχολογικῆς βοήθειάς.

Ἄν ἀναφέραμε ἀποτελέσματα πού προκύπτουν ἀπὸ τελευταῖες ψυχολογικῆς ἐρευνες, δὲν τὸ κάναμε γιατί πιστεύουμε ὅτι ἡ Ψυχολογία μπορεῖ νὰ δώσει τὴν τελικὴ ἀπάντηση γιὰ τίς δυσκολίες πού ὑπάρχουν στὸν χῶρο τῶν ἱερατικῶν κλήσεων. Θελήσαμε ἀπλῶς νὰ στηρίξουμε μιὰ ἐνδεχόμενη βοήθεια καὶ «συνδρομὴ» ἀπὸ μέρους τῆς πάνω σὲ παρατηρήσεις πού ἔγιναν στὰ δικά της ἐρευνητικὰ πλαίσια καὶ πού θὰ μπορούσαν ἐνδεχομένως νὰ ἐπιτρέψουν μιὰ καλύτερη κατανόηση ὀρισμένων παραγόντων πού συμμετέχουν στὴν ἐκλογή πού πρόκειται νὰ γίνεῖ καὶ στὶς καταστάσεις πού προκύπτουν ἀπ' αὐτὴν.

Ἡ Ψυχολογία θεωρεῖ τὴν ἀπόφαση γιὰ ἀποδοχὴ μιᾶς ἱερατικῆς κλήσεως ὡς ἕνα πέρασμα, πού κατ' ἀρχὴν γίνεταί στὸ τέλος τῆς ἐφηβείας, πέρασμα ἀπὸ ἕνα περιβάλλον πού ἔχει ἐπιβληθεῖ (οἰκογενειακὸ, σχολικὸ ἢ προσωρινὸ ἐπαγ-

γαλματικό) πρὸς ἕνα περιβάλλον πού ἐπιλέγεται καί πού ἐκφορᾶται: τὸ ἔσχατο θρησκευτικὸ νόημα τῆς ὑπάρξεως.

Στὰ κίνητρα μιᾶς τέτοιας ἀποφάσεως περιλαμβάνονται ὄχι μόνο οἱ εἰκόνες πού τὸ ἄτομο σχηματίζει γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ καί οἱ παρὰ στήθεα αἰσθητικὰ πού σχηματίζει: γιὰ τίς κοινωνικὲς λειτουργίες ἢ τοὺς ρόλους πού θὰ πρέπει νὰ ἐκπληρώσει: στὸ μελλοντικὸ του πλαίσιο ζωῆς καὶ ἐργασίας. Στὴ διατομὴ αὐτῶν τῶν δύο σειρῶν ἀπὸ δυναμικὲς εἰκόνες, πού ἐπηρεάζονται: πλατεῖα ἀπὸ πολιτιστικὰ ἐπικρατούσες ἀξίες καὶ ἀπὸ κοινωνικοὺς θεσμοὺς λίγο πολὺ μεταβαλλόμενους, μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ μιὰ «μὸναδική» ἐκλογή. Τὸ πρακτικὸ ἔργον ἐνός εὐαίσθητου στὶς ψυχολογικὲς διεργασίες καὶ διαδικασίες ὑπευθύνου θὰ ἦταν νὰ εὐνοήσῃ μιὰ «πρὸσωπική» ἀπόφαση αὐτὸ τὸ σταυροδρόμι τῶν ὑφισταμένων ἐπιρροῶν καὶ τῶν προβλεπομένων καταναγκασμῶν καὶ πιέσεων.

Εἶναι ἀκόμα δυνατὸ —ποιὸς νὰ τὸ ξέρει;— ἡ γνώση αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν, νὰ βοηθήσει: μερικοὺς νεότερους (ἢ λιγώτερο νέους) ὑποψηφίους ἢ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ κληρικοὺς, μέσα στὴν ἔνταξη μιᾶς προσδοκίας καὶ ἀναμονῆς ἢ μιᾶς ἀπογοητεύσεως πού ἔχουν ἤδη βιώσει: ὑποκειμενικά, νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ποικιλία τῶν παραστάσεων καὶ τῶν συγκινήσεων πού ἐνυπάρχουν ἐδῶ. Μπορεῖ ἀκόμα νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ ἀνακαλύψουν τὴν δυνατότητα πού ὑφίσταται: νὰ ὀργανώσουν ἢ νὰ ὀργανώσουν ἐκ νέου προσδοκίας καὶ ἀπογοητεύσεις μετὰ πίστη καὶ πιστότητα στὴν ἀποστολή τους. Ἡ πιστότητα αὐτῆ, παίρνει: ξανά γι' αὐτοὺς ἕνα καινούργιον νόημα, πού τοὺς ἐμπνέει: «νὰ φέρονται ἀντάξια πρὸς τὴν κλήση πού ἔλαβαν» (Ἐφεσίους 4,1). Ἐδῶ μπορεῖ νὰ ἔχει: ἐφαρμογή, παραλλαγμέ-

νη θεαίως, ἢ γνωστὴ ἔκφραση πού λέγεται: συνήθως γιὰ τὸ γάμο. Τί πρέπει: νὰ προτιμήσουμε: «γάμο ἐξ ἔρωτος ἢ ἔρωτα ἐκ γάμου»; Στὴν περίπτωσή πού μᾶς ἀπασχολεῖ θὰ διατυπώναμε τὸ ἐρώτημα: «ἱερωσύνη ἐκ κλήσεως ἢ κλήση ἐξ ἱερωσύνης»; Ἀνακάλυψη, δηλαδή, τῆς κλήσεως γιὰ τὸ μεγάλο ἀξίωμα μέσα ἀπὸ τὴν διακονία στὸ ἀξίωμα αὐτό.

Μὲ ὅλα ἔσα γράφτηκαν πρὸς πάνω, δὲν ἐξαντλεῖται ὀπωσδήποτε, τὸ μεγάλο θέμα, πού μερικὲς φορές εἶναι ἀλήθεια: ὅτι γίνεται καὶ πρόβλημα, τῶν ἱερατικῶν κλήσεων⁷. Προσπαθήσαμε νὰ δώσουμε μερικὰ μόνο στοιχεῖα μιᾶς πρώτης ψυχολογικῆς προσεγγίσεως. Δίπλα στὴν Ψυχολογία τῆς κλήσεως ἀνοίγεται ὁ χώρος μιᾶς Παιδαγωγικῆς καὶ Ποιμαντικῆς τῶν κλήσεων, πού ἡ τελευταία Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὀριοθετεῖ καὶ διαγράφει: τίς προοπτικὲς τους⁸.

Ἡ ὁλοποίηση ὁμῶς τῶν προοπτικῶν ἀναγγέλλεται: μακρὰ καὶ ἐπίπονος καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἐργασία καὶ συνεργασία πολλῶν. Ὁλόκληρο τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας «καλεῖται:» νὰ μεριμνήσῃ: πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆ. Στεθασιότατοι Μητροπολίτες, στελέχη τῶν Ἱ. Μητροπόλεων, κληρὸς καὶ λαὸς, ἐπίσημο κράτος καὶ ἄλλοι θεσμοί, ὅπως τὸ σχολεῖο καὶ ἰδιαίτερα ἡ οἰκογένεια⁹, ὀφείλουν νὰ δώσουν τὸ μεγάλο «παρὼν» στὸ κάλεσμα τῆς Ἱ. Συνόδου. Τὸ πρόγραμμα μιᾶς γενικώτερης κινήσεως ἔχει: ἤδη ἀρχίσει: νὰ προετοιμάζεται πρὸς ἐφαρμογή. Ὁ κόσμος περιμένει: «ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς, μὰ οἱ ἐργάτες εἶναι λίγοι». Τὸ πρὸ ἐπεῖγον αὐτῆ τῆ στιγμῆς εἶναι, ὅλοι μαζί νὰ ἐνώσουμε τὴ φωνή μας καὶ «νὰ παρακαλέσουμε τὸν Κύριο τοῦ θερισμοῦ νὰ στείλει ἐργάτες στὸν θερισμὸ του» (Ματθαίου 9, 37-38).

1. Α. Μοστρίου καὶ Μ. Σουγιουλτζόγλου.

2. Βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Σ. Γ. Μακρῆ, Κλήσεις καὶ κλίσεις (Ποιμαντικὴ), στὴν «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» τόμος 7, 1965, στίχες 691-693.

3. Βλ. Ἱ. Σταματάκου, Λεξικὸν ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης, Ἀθῆναι 1949, σ. 355. Ἐνδιαφέρων παρουσιάζει ἕνα φυλλάδιο μετὰ ἀρχαῖα Α.Π.Δ., Ἡ Ἱερωσύνη, Ἔργον καὶ ἐπάγγελμα μετὰ ἀπαράγραπτα δίκαια ὀρισμένων ἀμοιβῶν, Ἀθῆναι 1940, 16 σ. Ἡ ἱερωσύνη ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως εἶναι ἐπάγγελμα καθότι τυγχάνει «ἔργον, τὸ ὅποῖον ἀσχεῖ τίς τακτικῶς πρὸς βιοπορισμὸν» (σ. 5).

4. Πολὺ ἐπιωφελῆς κρίνεται ἡ μελέτη τοῦ βιβλίου τοῦ καθηγητοῦ Ἡ. Πατσαβοῦ, Ἡ εἰσοδος εἰς τὸν κληρὸν κατὰ τοὺς πέντε πρώτους αἰῶνας, Ἀθῆναι 1973, 270 σ.

5. Readiness for Ministry. Casebook for Entering Seminarians. The Association of Theological Schools in the United States and Canada, Vandalia, Ohio 1980, 48 σ. Κάτι ἀνάλογο ἔχει χρησιμοποιηθεῖ καὶ στὴν Ἑλλάδα: Διὰ τοὺς ὑποψηφίους σπουδαστὰς τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν (Πρὸς χρῆσιν ὑπὸ τοῦ ἐξεταστοῦ).

6. Συνοπτικὴ εἰκόνα καὶ κριτικὴ θεώρηση τῶν ἐρευνῶν μιᾶς δεκαπενταετίας (1960-1974), δίνει ὁ γνωστὸς καὶ ἀπὸ ἄλλες μελέτες τοῦ καθηγητῆς τῆς Ψυχολογίας τῆς Θρησκείας

στὸ Διεθνὲς Ἰνστιτοῦτο Lumen Vitae τῶν Βρυξελλῶν, André Godin, στὴ μονογραφία του: Psychologie de la vocation (un bilan), Paris, Éd. du Cerf, 1975, 90 σ.

7. Τὴν ἴδια χρονολογία τὸ ἀξιόλογο γαλλικὸ περιοδικὸ «de Supplément», ἀφιέρωνε τὸ τεῦχος τοῦ Μαΐου 1975 στὴν ἴδια θεματικὴ. Ὑπάρχει καὶ νεότερη βιβλιογραφία. Θὰ θέλαμε νὰ ἐπισημάνουμε μιὰ παλαιότερη δημοσίευση πού ἀπηχεῖ τίς πρὶν ἀπὸ τὸ 1960 προσπάθειες γιὰ ψυχολογικὴ πρόσβαση τῆς κλήσεως. Πρόκειται γιὰ τὸ ἄρθρο τῆς Μαρίας Πετρούτσου, Ψυχολογία τῆς κλήσεως, στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή», τόμος 1959, σ. 11-15.

8. Πρβλ. Ἀθ. Θεοχάρη, Περὶ τῶν προβλημάτων τῶν ἱερατικῶν κλήσεων, Ἀθῆναι 1970, 29 σ.

9. Τὸ κείμενο τῆς Ἐγκυκλίου βλ. στὸ παρὸν τεῦχος τοῦ Ἐφημερίου σ. 91. Ἀνάλωσή της ἔκανε ὁ Ἀρχιμ. π. Χρυσόστομος Κακουλίδης στὴν ἔφημερίδα «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», στὸ τεῦχος 151 τῆς 16 Ἰανουαρίου 1983. Ὁ ἴδιος συνεργάζεται καὶ στὸ ἀνά χεῖρας τεῦχος, σ. 92-93.

10. Ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια ἡ Σταματία Μαστρογιαννοπούλου εἶχε ἐπισημάνει τὴ σημασία τῆς συμβολῆς τῆς οἰκογενείας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ἀξίων τῆς ἀποστολῆς τῶν κληρικῶν. Ἡ ἐργασία της: Ἡ ὑπερφυσικὴ ἀποστολή τῆς οἰκογενείας, δημοσιεύθηκε στὴν Ἀθῆνα τὸ 1962, 28 σ.